

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Leikki viekään!

Miten leikki toimii ja millä tavoin luoda kutsuva leikkiympäristö
aikuisille?

Tuuli Turunen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
(210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2018)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Tuuli Turunen

Opinnäytetyön nimi: Leikki viekseen! Miten leikki toimii ja millä tavoin luoda kutsuva leikkiympäristö aikuisille?

Sivumäärä: 39 ja 3 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Jenny Honka

Työn tilaaja(t): Turun ensi- ja turvakoti ry

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten leikki toimii ja miten luodaan ympäristö sille, että aikuiset haluavat oppia leikkimällä. Kehittämistyön pohja muodostui leikkiä määrittelevistä ja käsittelevistä teorioista sekä oppimista ja motivaatiota käsittelevästä kirjallisuudesta. Tavoitteena oli löytää keinoja ja menetelmiä, joita Turun ensi- ja turvakoti ry:n henkilökunta voi käyttää arjen asiakaskohtaamisissa. Näitä keinoja ja menetelmiä tulisi pystyä soveltamaan tämän lisäksi Turun ensi- ja turvakoti ry:n sisäisessä toiminnassa.

Opinnäytetyön tilaajana oli Turun ensi- ja turvakoti ry, joka on vuonna 1945 perustettu kansalaisjärjestö. Turun ensi- ja turvakoti ry:n päätehtävänä on perhekeskeinen lastensuojelutyö ja yhdistyksen kaksi suurinta asiantuntijuusaluetta ovat vaativa vauvatyö ja kriisi- ja väkivaltatyö. Opinnäytetyön toimintaympäristönä oli Turun ensi- ja turvakoti ry:n, e.p.a.n eli european playwork associationin ja Globaalinuoret ry:n yhteistyönä toteuttama kansainvälinen koulutusseminaari.

Turun ensi- ja turvakoti ry isännöi toukokuussa 2018 kansainvälistä koulutusseminaaria Naantalin Kunstenniemessä ja Turun keskustassa. Seminaari järjestettiin yhteistyössä e.p.a.n eli european play work associationin ja Globaalinuoret ry:n kanssa. Viikon kestävä seminaarin sisältö koostui leikkisistä menetelmistä ja lähestymistavoista nuorten osallisuutta koskeviin aiheisiin. Seminaariin osallistui 30 erilaista fasilitaattoria 22:sta maasta. Nämä osallistujat työskentelevät seikkailuleikkipuistoissa, pakolaisleireillä, turvapaikanhakijoiden kanssa, vähemmistöryhmien kanssa ja vähempiossaisten lasten ja nuorten kanssa. Seminaarissa opittuja menetelmiä lähdettiin soveltamaan Turun ensi- ja turvakoti ry:n käyttöön.

Opinnäytetyössä käytettiin sekä laadullista että määrällistä tutkimusmenetelmää. Laadullisena tutkimusmenetelmänä käytettiin seminaarista saatuja palautelomakkeiden vastauksia. Määrällisenä tutkimusmenetelmänä oli kaksi kansainvälistä haastattelua. Haastattelut on tehty vuoden 2018 keväällä ja kesällä. Aineistona hyödynnettiin lisäksi omia muistiinpanoja ja kokemuksia seminaarin ajalta.

Aineiston pohjalta selvisi, että leikki todella toimii. Se ei ole pelkästään hyödyllinen väline oppimiselle, vaan se mahdollistaa kokonaisvaltaisemman kehityksen. Se antaa mahdollisuuden ammatilliseen kasvuun ja edistää empatian kehittymistä. Fasilitaattorin näkökulmasta tärkeimpiä asioita ovat rauhallinen mutta normaalista poikkeava toimintaympäristö, yhteisten sääntöjen kehittäminen ja ymmärrys aikuisten suuremmasta kynnyksestä leikkiä.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi toimintatapaehdotus Turun ensi- ja turvakoti ry:lle. Tuotoksen avulla Turun ensi- ja turvakoti ry voi sisällyttää leikkiä sekä arjen asiakaskohtaamisiin että kansalaisjärjestön henkilökunnan sisäiseen toimintaan. Tuotoksesta hyötyvät muutkin toimijat, jotka ovat kiinnostuneet sisällyttämään leikkiä omaan toimintaansa.

Asiasanat: leikki, motivaatio, oppiminen, nonformaali oppiminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Tuuli Turunen

Title: Play ahead! How does play work and how to create an inviting play environment for adults?

Number of Pages: 39 and 3 attachment pages

Supervisor(s): Jenny Honka

Subscriber(s): Turun ensi- ja turvakoti ry

The purpose of this thesis was to study how does play work and how to create an environment, in which adults feel invited to learn by playing. The basis of this developmental project consisted of literature defining and handling play, learning and motivation. The main objective was to find methods for Turun ensi- ja turvakoti ry to use in their everyday client encounters. These methods should also be applicable for the internal use of the organization.

The work was commissioned by Turun ensi- ja turvakoti ry, which is a non-governmental organization founded in 1945. The main focus of Turun ensi- ja turvakoti ry is child protection, with families as the center of activities. They are specialized in challenging work with infants and work with violence. The project was carried out at an international training seminar hosted by Turun ensi- ja turvakoti ry, e.p.a. european play work association and Globaalinuoret ry.

Turun ensi- ja turvakoti ry hosted an international training seminar in May 2018 together with e.p.a. european play work association and Globaalinuoret ry. The seminar was held in Kunstenniemi, Naantali and the city centre of Turku. The one-week seminar consisted of playful methods and activities with youth participation as a theme. 30 participants from 22 countries took part in the seminar. These participants work in adventure playgrounds, refugee camps, with asylum seekers, minorities and underprivileged children and youth. e.p.a. activities are based in non-formal and playful learning and activity. The methods learned in the seminar were applied to Turun ensi- ja turvakoti ry.

Qualitative and quantitative methods were implied in this study. Evaluation and feedback form was used as data as well as two international and semi-structured theme interviews. The interviews were held during the spring and summer of 2018. Data was also collected from personal notes and experiences from the seminar.

The data showed that play really works. It is not only a useful tool for learning but also ables a more thorough progress of learning. It gives an opportunity for both professional and individual growth and advances the development of empathy. When planning a good environment, a facilitator should remember the importance of calm surroundings and an environment that is different enough from the normal. Making shared rules and the understanding of the higher threshold for play with adults are also important to remember.

This study resulted in the production of a proposition for the work environment of Turun ensi- ja turvakoti ry. With this proposition Turun ensi- ja turvakoti ry can include play in their everyday client encounters. The proposition based on the results of the study and the background literature. With this product Turun ensi- ja turvakoti ry can also use play as a tool in the internal activities of the organization such as meetings and development processes. It can be used by organizations interested in including play in their activities.

Keywords: play, motivation, learning, non-formal learning

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 CASE: TURUN ENSI- JA TURVAKOTI RY.....	7
2.1 Osallisuus nyt! Participation now!.....	8
3 TIETOPERUSTA	9
3.1 Leikki	9
3.2 Oppiminen	12
3.3 Motivaatio	15
4 MENETELMÄT	17
4.1. Puolistrukturoitu teemahaastattelu.....	17
4.2. Palautelomakkeet.....	20
4.3 Analysointimenetelmät ja tutkimuksen luotettavuus	21
5 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	22
5.1 Haastattelujen tulokset	22
5.2. Palautelomakkeiden tulokset.....	25
5.3. Opitut asiat ja johtopäätökset.....	27
6 TUOTOS JA JALKAUTTAMISSUUNNITELMA.....	29
7 LOPUKSI	34
LÄHTEET	36
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

”Kaikki aikuisethan ovat ensin olleet lapsia - mutta vain harvat heistä sen muistavat.”

- Antoine de Saint-Exupéry/Pikku Prinssi

Leikkiä toimintana ja ilmiönä on käsitelty jo 1930-luvulta lähtien ja leikin sanotaan olevan jopa vanhempaa kuin kulttuuri (Huizinga 1938, 9). Leikki nähdään usein jonkinlaisena ”hölynpölynä” tai pelleilynä, eikä sille anneta paljoa tilaa oppimisen maailmassa. Erityisesti aikuisten oppimista tarkastellessa leikkiin ja sen sisältämiin menetelmiin kohdistuu paljon varautuneisuutta.

Turun ensi- ja turvakoti ry isännöi yhteistyössä e.p.a.n eli european play work associationin ja Globaalinuoret ry:n kanssa keväällä 2018 kansainvälisen koulutusseminaarin, jonka aiheena oli nuorten osallisuus. Koulutuksen sisältö, nuorten osallisuus, on ajankohtainen, tärkeä ja vakava aihe. Seminaarin menetelmät olivat tästä huolimatta kaikki leikinomaisia. Voiko vakavaa asiaa ja leikkiä yhdistää?

Leikki toimii erinomaisesti erilaisissa toimintaympäristöissä ja toiminnallisten menetelmien merkitys on kasvanut 2010-luvulla. Luokkahuoneiden sisustuksesta on poistettu tuoleja ja pöytiä, jälki-istuntoja korvataan meditaatiolla ja koulutuksissa painotetaan yhä enemmän toiminnallisuutta ja osallistavaa vuorovaikutusta (Huomisen tekijät 2017; Robinson 2018).

Sanotaan, että leikki on lasten työtä. Suomalainen sananlasku sanoo lapsen olevan terve leikkiessään. Leikin tarve ja taito eivät ihmisen kasvaessa häviä, mutta siitä huolimatta aikuiset varovat paljastavansa sitä, että he leikkivät (Franck 1999, 13).

”On vaikeaa tulla tunnustetuksi kouluttajana, yhteisötyöntekijänä, leikkityöntekijänä, fasilitaattorina, koska epävirallinen oppiminen nähdään viralliseen oppimiseen nähden vähäisempänä ja halveksuttavampana. – Kaikki pitävät leikkimisestä ja nautimme nähdessämme, miten se toimii.

Pitää kuitenkin pystyä selittämään miten ja miksi se toimii, jotta se saa tunnustusta.” (Kimmich 2018.)

Opinnäytetyöni tilaaja on Turun ensi- ja turvakoti ry. Kehittämistyön toimintaympäristönä oli kansainvälinen koulutusseminaari. Kehittämistyöni tarkoituksena on tutkia, miten leikki toimii käyttäen seminaaria esimerkkinä ja näin tarjota Turun ensi- ja turvakoti ry:n käyttöön toimintatapaehdotus. Lisäksi tarkastelen, miten luodaan hyvä ympäristö sille, että aikuisetkin haluavat oppia leikin avulla. Kohderyhmäni ovat seminaariin osallistuneet aikuiset. Tavoitteeni on aikuisille suunnatun leikin kehittäminen tilaajaorganisaatiossa. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyy Turun ensi- ja turvakoti ry:lle toimintatapaehdotus, jonka avulla he voivat sisällyttää leikkiä omaan toimintaansa.

Tämän opinnäytetyön tehtävänä on muuttaa negatiivista ajattelutapaa leikistä, kukistaa ajatukset sen hölmöydestä ja antaa leikille yhtä suuri mahdollisuus oppimisen menetelmänä myös sellaisissa ympäristöissä, joissa se ei ennestään ole suuressa roolissa.

Turun ensi- ja turvakoti ry:ssä työskentelee paljon aikuisia ja suurin osa asiakkaista on täysi-ikäisiä. Koska aikuisten leikkiä on tutkittu Suomessa verrattain vähän, keskityn opinnäytetyössäni aikuisiin ja aikuisten leikkiin käyttäen esimerkkinä kansainvälistä koulutusseminaaria.

Opinnäytetyö koostuu tietoperustasta, jossa käsittelen opinnäytetyölleni merkittäviä termejä ja aihealueita. Tätä seuraa menetelmäosio, jossa kerron käyttämästäni aineistonkeruumenetelmistä. Olen käyttänyt teemahaastattelua, seminaarista saatuja palautelomakkeita ja omia muistiinpanoja. Menetelmäosion jälkeen analysoin aineiston ja sen pohjalta avaan toimintatapaehdotuksen, joka tehtiin Turun ensi- ja turvakoti ry:lle opinnäytetyön tuotoksena.

2 CASE: TURUN ENSI- JA TURVAKOTI RY

Opinnäytetyöni tilaajana on Turun ensi- ja turvakoti ry. Kansalaisjärjestö on perustettu vuonna 1945 ja sen päätehtävä on perhekeskeinen lastensuojelutyö. Asiantuntijuusalueina ovat vaativa vauvatyö sekä kriisi- ja väkivaltatyö. Palveluja he tarjoavat ympärivuorokautisesti ja avopalveluna. (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018a.)

Turun ensi- ja turvakoti ry kuuluu Ensi- ja turvakotien liittoon ja yhdistys tuottaa moninaisia sosiaalipalveluja. Toiminta on aloitettu vuonna 1945 tukemaan avioliiton ulkopuolella synnyttäviä äitejä tarjoamalla heille sosiaalista tukea ja asumispalvelua. Palveluvalikoimaa on laajennettu yhteiskunnan muutosten myötä. (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018a.) Nykyään Turun ensi- ja turvakodin tiloissa toimii ensi- ja turvakotien lisäksi lähisuhdeväkivaltatyön avopalvelu Pilari, Tapaamispaikka Tenavatupa, perheryhmäkoti, päihdeongelmiin erikoistunut ympärivuorokautinen kuntoutusyhteisö Pinja ja avopalveluyksikkö Olivia. Toimintaa johtaa hallitus. (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018b; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018c.)

Turun ensi- ja turvakoti ry valikoitui opinnäytetyön tilaajaksi viimeisen harjoittelun kautta. Olin mukana toteuttamassa kansainvälistä koulutusseminaaria, jonka Turun ensi- ja turvakoti ry isännöi. Yksi perheryhmäkodin työntekijä on osallistunut aiemmin samankaltaiseen e.p.a.n eli european play work associationin järjestämään seminaariin. Tätä kautta Turun ensi- ja turvakoti ry sai idean isännöidä ensimmäisen e.p.a.-seminaarin Suomessa.

Opinnäytetyöni toimintaympäristönä oli kansainvälinen koulutusseminaari Osallisuus nyt! Participation now! Respecting Diversity, Discovering Equality, Celebrating Participation. Sen järjesti opinnäytetyöni tilaaja Turun ensi- ja turvakoti ry yhteistyössä Globaalinuoret ry:n ja e.p.a.n eli european play work associationin kanssa toukokuussa 2018. Viikon kestävässä koulutusseminaarissa käsiteltiin nuorten osallisuutta ja sen tarkoituksena oli etsiä uudenlaisia keinoja tukea nuorten ja erilaisten yhteisöjen kanssa toimivia työntekijöitä.

Opinnäytetyön tarvetta ei opinnäytetyöprosessin aikana pystytty sanoittamaan. Tiedossa kuitenkin on, että Turun ensi- ja turvakoti ry haluaa jatkuvasti kehittää omaa

toimintaansa. Heidän toiminnassaan on jo jonkin verran leikkiä, mutta kehittämistarve on kuitenkin aina läsnä. Johan Huizingan (1938, 17) mukaan leikin tarve on aina olemassa ja sitä kautta leikin sisällyttäminen Turun ensi- ja turvakoti ry:n arjen asiakas kohtaamisiin valikoitui kehittämistehtäväksi.

2.1 Osallisuus nyt! Participation now!

Kansainvälinen koulutusseminaari Osallisuus nyt! Participation now! – Respecting Diversity, Discovering Equality, Celebrating Participation järjestettiin 23.–30.5.2018 Naantalissa Kunstenniemessä ja Turun keskustassa. Seminaariin osallistui 30 henkilöä 22:stä maasta. Viikon aikana käsiteltiin tarvetta tarkastella uudestaan osallisuuden konseptia nykyisessä poliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa. Lisäksi käsiteltiin, miten nykyiset nuorisotyön käytännöt ja olosuhteet tarjoavat paikallisissa yhteisöissä aitoa osallisuutta nuorten voimaannuttamiseksi. (e.p.a. 2017.)

Tavoitteena oli antaa nuorten kanssa työskenteleville osallistujille erilaisia työkaluja. Näiden työkalujen avulla heidän tulisi olla helpompi luoda omassa työssään nuorille hyvä ympäristö, jotta nuoret voivat vaikuttaa ja osallistua itseensä koskeviin asioihin. Koulutusseminaarilla pyrittiin etsimään ratkaisuja ja käytäntöjä tukemaan nuorisotyöntekijöitä heidän pyrkimyksissään vahvistaa nuorten oikeuksia ja mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja osallistumiseen. (Mt.)

Seminaarin perusrakenne oli yhdistelmä teoreettisia, interaktiivisia ja käytännöllisiä työpajoja, joissa käytettiin non-formaalien oppimisen keinoja ja leikkisiä menetelmiä. Osallistujat kerääntyivät Naantalissa Kunstenniemeen ja Turun keskustaan oppimaan nuorten osallisuudesta yhdessä ja jakamaan omia kokemuksiaan. Seminaarin rahoitti Euroopan neuvosto ja EYF European Youth Foundation. (Mt.)

3 TIETOPERUSTA

Tässä luvussa käyn läpi leikkiä, oppimista ja motivaatiota käsittelevää ja määrittelevää termistöä. Nämä ovat opinnäytetyöni kannalta keskeisiä käsitteitä ja käsittelen niitä tässä luvussa yleisellä tasolla.

3.1 Leikki

Usein leikistä puhuttaessa puhutaan myös toiminnallisista menetelmistä. Opinnäytetyössäni pitäydyn selkeyden vuoksi pelkästään leikki-termissä ja se pitää sisällään piirteitä myös toiminnallisista menetelmistä. Leikillä ja toiminnallisilla menetelmillä on paljon yhteistä ja usein ne käsitetään melkein samana asiana tai toistensa alakäsitteinä. On siis hyvä pitää toiminnalliset menetelmät mielessä opinnäytetyötä luettaessa.

Leikki on lapsen työtä. Lapsen työ on leikkiä ja olla lapsi. Entä aikuiset sitten? Jos halutaan selvittää, miten leikki toimii aikuisilla, tulee ensin määritellä leikki.

Mitä leikki on?

Hollantilainen Johan Huizinga on yksi leikkiä ensin määritelleistä henkilöistä. Huizingan (1938, 9) mukaan leikki ei ole pelkästään fysiologinen ilmiö tai psyykinen reaktio fyysiseen ärsykkeeseen. Leikki on kaiken sen yläpuolella. Leikki on hauskaa ja mielekästä toimintaa ja siinä on mukana jotain sellaista, mikä ei kuulu välittömiin elämäntarpeisiin. Se tuo elämään mielekkyyttä.

Stuart Brownin mukaan (2010, 60-61) leikki ei ole niinkään toiminta – se on mielen-tila. Hän muistuttaa yhdestä leikin määritelmästä: leikki on mukaansatempaavaa, päämäärätöntä toimintaa, joka tarjoaa iloa ja keskeyttää itsetietoisuuden ja ajantajun. Moni ei-leikkinä pidetty toiminta voidaan kokea hauskana leikkinä.

Leikin tärkeimpiä erityispiirteitä on sen vapaus, sillä pakollinen leikki ei ole enää leikkiä. Aikuiset usein kokevat, että leikki on tarpeetonta ja sitä ilman voisi ihan hyvin silti olla olemassa. Leikin tarve on olemassa, mutta se usein on lähtöisin leikin tuottamasta

huvista. Se voidaan keskeyttää tai lopettaa eikä siihen ryhdytä välttämättömyydestä tai velvollisuudesta. (Huizinga, 1938, 17).

Leikki on näennäisesti tarkoituksetonta. Leikkiaktiviteetit eivät auta saamaan ruokaa tai rahaa. Emme leiki, koska sillä olisi arvoa käytännössä ja siksi joidenkin mielestä se onkin ajanhukkaa. Se on myös vapaaehtoista, eikä synny velvoitteesta. (Brown & Vaughan 2010, 17.)

Leikki ei ole tavallista tai varsinaista elämää. Se on irtaantumista siitä. Lapset tietävät leikkiessään, että ollaan vain olevinamme. Leikin ilmapiirillä on kuitenkin ihan oma tarkoituksensa. Vaikka tiedämme hyvin vain leikkivämme, se ei tarkoita, etteikö tietoisuus voisi muuttua innostukseksi tai etteikö leikkiä voisi mitä suurimmalla vakavuudella ja antaumuksella. (Huizinga, 1938, 17-18.)

Milloin leikki ilmenee?

Joidenkin mielestä leikki ilmenee, kun yritetään purkaa ylimääräistä energiaa. Joidenkin mielestä jäljitellään synnynnäistä jäljittelyviettiä tai tyydytetään rentoutumisen tarvetta. Nämä eivät kumoa toisiaan, mutta juuri siksi ne ovatkin vain osaselityksiä. Leikin intensiivisyyttä ei voi selittää analyyseillä. Luonto olisi voinut antaa selitykseksi kaiken hyödyllisen, kuten mekaanisen harjoituksen tai voimanponnistuksen jälkeisen rentoutumisen. Mutta se antoi leikin jännityksen, ilon ja hovin. (Huizinga 1938, 10-11.)

Jaak Panksepp on tutkija, jonka mukaan impulsiivinen leikki syntyy aivojen syvässä ja primitiivisessä osassa, jonka todennäköisesti kaikki nisäkkäät ja useat muutkin eläimet jakavat ihmisen kanssa. Leikki opettaa meille sosiaalisia taitoja ja se on siten elintärkeää selviytymisemme kannalta. (Poole 2015.)

Leikki on kirjavaa ja monimuotoista ja se on perustasollaan hyvin primitiivistä toimintaa. Leikkiäkseen ei tarvitse tehdä tietoista päätöstä leikkimisestä. Leikin selittäminen ja määrittäminen on vähän kuin selittäisi vitsiä – se vie siitä kaiken ilon ja hauskan. Leikki on parhaiten selitetty koettuna. (Brown & Vaughan 2010, 15-16.)

Miksi leikki on tärkeää?

Stuart Brownin (2010, 31-32) mukaan yksi tärkein syy, miksi leikki toimii, on sen tuoma harjoitus. Leikki opettaa meille taitoja, joita tarvitsemme tulevaisuudessa. Opimme tunnetaitoja – kyvyn lukea toisten tunnetilaa ja vastata siihen sopivalla tavalla. Lapsena meitä kannustetaan leikkimään, koska tarvitsemme sitä kasvavien aivojen kehittämiseen. Aikuisena aivot eivät kasva ja kehity samalla tavalla, eikä leikin tarve ole niin voimakas. Mutta jos ja usein kun leikki siirretään syrjään, mielemme synkkenee. Voimme menettää optimismimme ja kykymme nauttia.

Vaikka lapsuudessamme leikki onkin tärkeä osa taitojen kehittämistä, aikuisena meidän tulee edelleen pitää niitä yllä. Leikki ja leikkiin osallistuminen on meille keino tahdistaa itsemme ympäröivien ihmisten kanssa. Mielekkäänä pitämämme työ on usein jatke nuoruuden leikistä. (Brown & Vaughan 2010, 64.)

Leikkiessä avaamme mahdollisuuden useisiin tulkintoihin. Leikkiessämme voimme liikkua esteettömästi todellisuuden ja leikin eri tasojen välillä. Jotta osaisi leikkiä, täytyy sisäistää se, että kaikki ei ole sitä miltä näyttää. Tulee myös hyväksyä se, että leikin voi ja se tuleekin tulkita monella eri tavalla. (Franck 1999, 14.)

Lauri Järvillehdon (2012) mukaan leikkisyys lisää kyvykkyyttä luovaan ajatteluun ja ongelmanratkaisuun, eikä ilman leikkisää asennetta luova ajattelu ole edes mahdollista. Se tekeekin leikistä niin mielenkiintoisen aiheen.

Leikin oleellinen piirre, kyky nähdä todellisuus vaihtoehtoisilla tavoilla, on tärkeässä asemassa myös tulevaisuuden näkökulmasta. Muuttuvassa maailmassa nähdään paljon uudenlaisia tuotteita ja nämä vaativat työntekijöiltä kekseliäisyyttä, henkistä keveyttä, sosiaalista taitoa ja monipuolista mielikuvitusta. (Riikonen 2013, 178.) Miten suuri merkitys leikillä sitten on?

Stuart Brown, yhdysvaltalainen lääkäri, psykiatri, kliininen tutkija ja National Institute of Playn perustaja kertoo esimerkissään NASA:n hallinnoimasta avaruustekniikkakeskus JPL:stä (Jet Propulsion Laboratory). JPL:n tutkijat ja insinöörit ovat suunnitelleet ja johtaneet suurta osaa jokaisesta miehitetystä ja miehittämättömästä avaruustehtävästä. Miten suuri tai kunnianhimoinen tavoite olikaan kyseessä, tutkijoiden voitiin aina luottaa kykenevän siihen. (Brown & Vaughan 2010, 9-11)

Suuri osa 60-luvulla aloittaneista insinööreistä jäi eläkkeelle 90-luvun loppupuolella. He olivat niitä insinöörejä, jotka mahdollistivat ihmisen matkan kuuhun ja rakensivat robottiluotaimia tutkimaan aurinkokuntaa. JPL palkkasi tilalle insinöörejä MIT:stä (Massachusetts Institute of Technology), Stanfordin ja Cal Techistä, mutta heillä ei ollut tarvittavia kykyjä ratkaista tietynlaisia ongelmia. Siinä missä teoreettiset ja matemaattiset haasteet saatiin selätettyä, käytännön ongelmat tuottivat hankaluuksia. Miksi JPL palkkasi vääränlaisia insinöörejä? (mt. 9-11.)

Heille selvisi, että aiemmat insinöörit olivat nuoruudessaan tottuneet purkamaan ja uudelleen kokoamaan kelloja, tehneet saippuarasioista laukkakilpureita ja rakentaneet stereoita. Insinöörit, jotka olivat tehneet näitä asioita ja leikkineet käsillään, olivat päteviä niihin ongelmanratkaisukykyihin, joita työnjohto etsi. Ne, jotka eivät olleet tehneet näitä asioita, yleensä eivät olleet. Siitä eteenpäin JPL on painottanut nuoruuden projekteja ja leikkiä työhakuprosessin standardiosana. (Mt. 9-11.)

Amy Chillag (2017) mainitsee aikuisten leikkiä koskevassa artikkelissaan Tohtori Bowen Whiten, jonka mukaan leikki on juurtunut meihin syväälle ihan selviytymisvaistomme kautta. Se yhdistää meitä toisiin ihmisiin, sillä leikin kautta olemme eri tavalla avoimia ja sitä kautta toiset huomaavat meidän olevan turvallisia ja jopa hauskoja. Jos haluaa elää hauskan elämän, ei voi elää sellaista ilman leikkiä.

Leikillä on myös synnynnäistä vetovoimaa. Se on hauskaa ja saa meidät tuntemaan olomme hyväksi. Se tarjoaa psykologista mielihyvää ja on parannus tylsyyteen. Leikki irtaannuttaa meidät ajasta. Kun olemme täysin sisällä leikissä, emme huomaa ajankulua. Koemme myös vähentyntä tietoisuutta itsestämme. Emme mieti, miltä näytämme. Emme ajattele, mitä ajattelemme. Joissain leikeissä voimme jopa olla joku muu. (Brown & Vaughan 2010, 17-18.)

3.2 Oppiminen

Käsittelen tietoperustassa oppimista, sillä opinnäytetyössäni käsittelen, miten aikuiset voivat oppia leikkimällä. Esimerkkinä käyttämäni seminaarin tavoitteena oli opettaa

osallistujille uusia asioita nuorten osallisuudesta. Leikin kautta oppiminen on äärimmäisen tärkeä osa opinnäytetyötäni. Tavoitteena on, että Turun ensi- ja turvakoti ry voi käyttää toiminnassaan leikkiä oppimisen välineenä.

Oppiminen nähdään usein elinikäisenä tapahtumana ja prosessina, joka kulkee ihmisen mukana, milloin aktiivisemmin tai passiivisemmin. Oppimme usein huomaamattamme eikä kaikkea oppimaamme pysty jäljittämään tiettyyn hetkeen, jolloin jokin asia on opittu. Oppiminen on usein spontaania ja oppimista tapahtuu, kun meidän tulee löytää uusi tapa tehdä asioita. Joskus taas muistamme erittäin hyvin oppimisemme, epävarmuuksineen, tuskineen ja onnistumisen iloineen. (Paane-Tiainen 2000, 11; Järvilehto 2014, 17.)

Oppiminen on jokapäiväistä ja oppimista tapahtuu monilla eri tavoilla. Jokaisella on mahdollisuus valita, haluaako hyödyntää oppimistilanteen. Vastuu valinnasta on aina oppijalla itsellään. Oppimiseen vaikuttaa sosiaalinen ympäristö ja siihen liittyvät ihmiset ja asiat, jotka voivat joko edistää tai hankaloittaa oppimisen prosessia. Parhaimmillaan sosiaalinen ympäristö tuo lisäenergiaa ja näin edistää oppimista. (Paane-Tiainen 2000, 11.)

Tieto muuttuu ja puoliintuu nopeasti, joten ihmisen tulee kehittää itseään pysyäkseen ajan tasalla sekä ammatillisesti että yleissivistyksen kannalta. Oppiminen ja opiskelu ovat muuttuneet lyhyessä ajassa. Olemme viettäneet suuren osan 1900-luvusta olettaen, että erityisesti koulussa oppiminen on usein tylsää eikä lainkaan motivoivaa. Ennen opetus oli organisoitua ja esimerkiksi luokkahuoneessa on vallinnut tietynlainen järjestys ja aikataulu. Osittain näin on vieläkin, mutta kouluttajan rooli on vaihtunut enemmän yksilön oppimista vahvistavaksi henkilöksi, ohjaajaksi. (Paane-Tiainen 2000, 12-13; Järvilehto 2014, 17.)

Oppimiseksi voidaan määritellä ihmisen pyrkimys saada uusi asia hallintaansa ja ymmärtää se kokonaisvaltaisesti. Oppiminen voidaan nähdä psykologisena tapahtumana, johon vaikuttavat henkilön oma kiinnostus ja käsitys toimintaympäristöstä, jossa hän tietää toimivansa. Siihen vaikuttavat lisäksi yksilön maailmankuva, aikaisemmat toimintamallit ja mitä yksilö ylipäänsä pitää oleellisena. (Hätönen, Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskus 1990, 10-11.)

Engeströmin (1982) mukaan oppiminen muodostuu eri vaiheista ja sitä kutsutaan oppimisprosessiksi. Kaikki alkaa motivoitumisesta ja motivaatiosta, johon palataan seuraavassa alaluvussa. Motivoitumisen jälkeen asiaan orientoidutaan eli asiasta muodostetaan jäsentynyt, tietoinen ennakkokuva, orientaatioperusta, joka muodostaa opittavien asioiden rakenteet ja sisällölliset suhteet. (Hätönen, Ammattikasvatushallitus 1990, 10-11.)

Oppimisprosessin kolmantena vaiheena on Engeströmin (1982) mukaan sisäistäminen, eli tiedon hankinta. Tässä vaiheessa opiskelija suhteuttaa uutta tietoa aikaisempaan ja tulkitsee ja sulauttaa tiedon uudeksi malliksi. Tätä vaihetta voidaan kutsua myös mieleenpainamiseksi. Neljäs vaihe, ulkoistaminen/soveltaminen tarkoittaa periaatteen soveltamista käytäntöön ja sen avulla ratkaistaan konkreettisia ongelmia. (Mt 12.)

Viimeiset vaiheet ovat arviointi ja kontrolli, jossa arvioidaan opittavan asian pätevyyttä, toimivuutta ja todenmukaisuutta ongelmien ratkaisun kannalta. Lisäksi arvioidaan oman oppimisprosessin syvällisyyttä ja tuloksellisuutta. Oma arviointi ja kriittinen ajattelu ovat olennainen osa oppimisprosessia. (Mt. 12.)

Järvilehdon (2014, 18-19) mukaan oppiminen on kahden tekijän lopputulos. Nämä kaksi tekijää ovat altistus ja kiinnostus. Tehokkaassa oppimisessa oppijat ovat innostuneita ja sitoutuneita ja oppisisältö esitellään kiinnostusta herättävässä muodossa. Altistus ja kiinnostus luovat kestäviä oppimiskokemuksia. Oppiminen on tehokkainta silloin, kun oppiminen on hauskaa. Ja oppiminen itsessään on yksi ihmiselämän suurimmista nautinnoista.

Oppimistilanteessa oppijan tulisi olla keskiössä. Yksilö tarvitsee toimintaa, vuorovaikutusta ja ohjausta. Oppiakseen tarvitsemme iloa ja vapautta ja oppimisympäristön tulisi antaa mahdollisuus omalle aktiiviselle toiminnalle. Ympäristö voi joko tukea ilon esiintymistä, tai ajaa sen tiehensä. Iloa, kuten mitään muutakaan tunnetta ei voi tuottaa, mutta fasilitaattorilla on mahdollisuus luoda sen esiintymiselle suotuisat olosuhteet. (Oppi ja Ilo 2018.)

3.3 Motivaatio

Motivaatio on äärimmäisen tärkeä osa oppimista ja näin ollen tärkeä osa opinnäyte-työtä. Leikkiessä motivaatio oppia voi olla suurempi ja kasvaa huomaamattomasti ver-rattuna perinteisiin luentotyyppeihin opetusmenetelmiin. Tuulia Paane-Tiainen (2000, 26-27) painottaa, että motivaatio on keskeinen tekijä minkälaisessa oppimi-nessä tahansa. Oppimisen kannalta opittavan asian pitää tuntua merkittävältä ja mie-lekkäältä oppijan itsensä kannalta.

Kun puhutaan oppimisesta ja erityisesti tehokkaasta oppimisesta, puhutaan usein si-säisestä motivaatiosta. Sisäinen motivaatio ohjaa ihmistä tekemään asioita, jotka häntä kiinnostavat ja innostavat. Nämä asiat tuntuvat ihmisestä arvokkailta. Tekemi-nen vetää ihmistä puoleensa, koska sitä todella halutaan tehdä. Sitä varten ei kenen-kään tarvitse pakottaa, vaan energia tekemiseen löytyy itsestään. Tällainen tekeminen ei kuormita yksilöä samoin kuin ulkoisesta paineesta syntyvä tekeminen. Sisäinen mo-tivaatio syntyy ihmisen omista kiinnostuksen ja arvostuksen kohteista. (Martela & Ja-renko 2015, 26.)

Sisäistä motivaatiota kuvaillaan myös toimintoina, joita ihminen tekee tyydyttääkseen psykologisia tarpeita. Sisäinen motivaatio edistää yksilön hyvinvointia. Sisäistä moti-vaatiota on kahdenlaista. Sisäsyntyinen motivaatio tarkoittaa, että tekeminen itses-sään on innostavaa ja nautinnollista ja ihminen motivoituu tekemisen ilosta. Sisäiste-tyssä motivaatiossa tietty tekeminen tuntuu arvokkaalta. Se voi olla yhteydessä itselle tärkeisiin arvoihin ja tavoitteisiin. (Martela & Jarenko 2015, 32; Järvillehto 2014, 25.)

Järvillehto (2014, 24-26) mainitsee kirjassaan kaksi Rochesterin yliopiston professoria, Richard Ryanin ja Edward Decin, jotka määrittelevät motivaation energiaksi, suun-naksi, sinnikkyudeksi ja loppuun saattamiseksi. Motivaatio on heidän mukaansa aktii-visuuden ja aikomuksen osa-alue. He yhdessä Christopher Niemiecin kanssa osoitta-vat, että ihmisen saavuttaessaan tavoitteet, joihin heillä on sisäinen motivaatio, hän tuntee paljon enemmän positiivisia tunteita ja yleistä tyydytystä elämässään verrat-tuna ulkoisesti motivoituneeseen henkilöön.

Motivaatio on liikkuva prosessi. Sitä täytyy katsoa oppimisprosessin eri vaiheisiin vai-kuttavana tapahtumasarjana. Usein motivaatio on alussa korkealla, mutta motivaation

merkitys on tärkeintä varsinaisessa oppimisvaiheessa. Uskomus suoriutua opittavasta asiasta, opinnoista tai siirrettävästä hyödystä vaikuttaa alkumotivaation nousuun tai laskuun. Jos motivaatio heikkenee liikaa oppimisvaiheessa, voi oppiminen keskeytyä. (Paane-Tiainen 2000, 26-27.)

4 MENETELMÄT

Käyn tässä luvussa läpi aineistonkeruussa käytettyjä kehittämistyön menetelmiä. Opinnäytetyö on tapaustutkimus, jossa tilaajalle tuotetaan toimintatapaehdotus. Olen valinnut menetelmiksi puolistrukturoidun teemahaastattelun ja kyselyn, joka toteutettiin seminaarin päätteeksi.

Valitsin yhdeksi menetelmäksi haastattelun, koska se antaa mahdollisuuden tarkentaville lisäkysymyksille. Palaan siinä seuraavassa alaluvussa. Koulutusseminaarien päätteeksi e.p.a.lla on tapana kerätä palaute kyselylomakkeen muodossa ja sain olla vaikuttamassa kyselylomakkeen sisältöihin, jotta siitä olisi hyötyä opinnäytetyötäni koskien. Mahdollisuus nimettömyyteen oli hyödyllinen vastausten rehellisyyden kannalta ja vaikutti siksi valintaan.

4.1. Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tiedonkeruumenetelmän käyttö pitää perustella. Haastattelua ei voi valita ilman, että pohtii sen soveltuvuutta ongelman ratkaisuun. Haastattelussa vastaajalla on enemmän tulkintavaraa verrattuna esimerkiksi kyselyyn (Gorden 1969) ja se on menetelmänä joustavampi ja sallii täsmennykset (Selltiz ym. 1962). (Hirsjärvi & Hurme 1995, 15.)

Toteutin kolme haastattelua, joista ensimmäisen toteutin ennen seminaaria ja loput kaksi seminaarin jälkeen. Haastateltavia oli kaksi, joten toinen vastaajista oli haastateltavana kahdesti. Valitsin haastateltavat opinnäytetyöprosessin aikana. Ensimmäinen haastateltava (ks. Liite 1) on saksalainen Christa-Berta Kimmich, joka on yksi e.p.an perustajista. Sain ehdotuksen hänen haastattelemisestaan suomalaiselta e.p.a.n työntekijältä, joka työskentelee Kimmichin kanssa Hampurissa e.p.a.n toimistolla. Hänen mukaansa haastateltavalla olisi paljon hyödyllistä ja tärkeää tietoa opinnäytetyöhöni liittyen. Haastatelin Kimmichiä ennen seminaaria, jolloin tapasin hänet ensimmäistä kertaa, ja seminaarin jälkeen.

Toinen haastateltava (ks. Liite 2) on kaksi kertaa e.p.a.n seminaareihin osallistunut hollantilainen Shahzan Kolkman. Valitsin hänet ensisijaisesti seminaarissa kuulemani, näkemäni ja kokemani perusteella. Hänen vastauksensa arviointilomakkeeseen vahvisti ja varmisti toiveeni haastatella häntä. Koin hänellä olevan merkityksellisiä ja pitkään pohdittuja ajatuksia leikistä, toiminnallisista menetelmistä ja niiden hyödyistä. Minulle oli erityisen tärkeää tehdä haastattelut kasvotusten esimerkiksi Skypen tai puhelinhaastattelun sijaan. Vierailen Hollannissa useasti ja siksi haastattelun järjestäminen oli käytännöllistä ja helppoa. Uskon sillä olleen jonkin verran vaikutusta valintaani haastatella häntä.

Sain luvan nauhoittaa molemmat haastattelut ja nauhoitin aina muutaman kysymyksen verran kerrallaan, jonka jälkeen katkaisin nauhoituksen. Tällä varmistin, että minulle jää mahdollisimman paljon aineistoa, eikä esimerkiksi vahingossa poistettu nauhoitus tarkoittaisi sitä, että koko haastattelu katoaisi. Varmistin haastattelun säilymistä myös kopioimalla haastattelutiedostot puhelimeni lisäksi pilvipalveluun ja muistikulle.

Haastattelujen kestot vaihtelivat puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Kimmichin haastattelut kestivät tunnin ja puolitoista tuntia, kun taas Kolkmanin haastattelussa meni noin puoli tuntia. Minulle oli tärkeää antaa haastateltavien puhua juuri niin paljon tai vähän kuin he kokivat tarpeelliseksi. On melko todennäköistä, että Kimmichin haastattelujen pidempi kesto voi johtua hänen iästään, kokemuksestaan aiheen parissa ja enemmästä kokemuksesta haastatteluissa yleensä. Molemmat haastateltavat ovat henkilöinä hyvin puheliaita ja molemmat minulle yhtä tuttuja, joten en usko näiden olevan vaikuttavia tekijöitä. Kolkman on hieman yli kaksikymmentävuotias ja myönsi haastattelun alussa, että on hieman hermostunut.

Koska molemmat haastateltavat ovat minulle aiemmin mainitusta seminaarista tuttuja, haastattelujen luonne oli melko rento ja tavanomainen. Myös haastatteluja litteroidessani huomasin, että haastattelun aikana keskustelua syntyi myös haastattelun ulkopuolisista asioista.

Haastateltavien ennestään tunteminen on sekä haaste että etu. Toisaalta haastattelu ei ehkä hermostuta haastateltavaa niin paljon, jos haastattelijalla on tuttu. Toisaalta se voi taas vaikuttaa vastausten sisältöön. Molemmat haastateltavat tietävät, että leikki ja seminaari sisältöineen ovat minulle tärkeitä aiheita ja uskon, että jossain aiheyhteydessä

sillä saattaisi olla vaikutusta vastauksiin. Haastattelun vastaukset olisivat saattaneet olla siksi positiivisempia ja keskittyä enemmän esimerkiksi leikin myönteisiin piirteisiin kuin jos olisin ollut satunnainen haastattelija.

Siitä huolimatta, että haastattelijan ennestään tuntemisella on mahdollinen vaikutus vastauksiin, en usko sillä olleen vaikutusta tässä tapauksessa. Molemmat haastateltavat ovat itsevarmoja henkilöitä. Toinen on järjestänyt kyseisiä seminaareja ja toinen osallistunut niihin ja puhunut niiden sisällöistä positiiviseen sävyyn jo ennen kuin tiesi haastattelusta. Tämä mahdollisuus on kuitenkin otettava huomioon.

Ensimmäisessä haastattelussa eli ensimmäisellä kerralla haastatellakseni Kimmichia, lähetin hänelle kysymykset etukäteen muutama päivä ennen varsinaista haastattelua. Muissa haastatteluissa näin ei tehty. Tällä on varmasti ollut merkitystä sekä vastausten sisältöön että pituuteen. Olisi ollut järkevämpää lähettää kysymykset jokaisella kerralla etukäteen, jotta vastaajalla olisi ollut mahdollisuus valmistautua haastatteluun paremmin.

Haastatteluympäristön valinta oli melko satunnaista ja seurasi rentoa linjaa, jolla haastattelut toteutettiin. Christa-Berta Kimmichin haastattelut järjestettiin molemmilla kerroilla Hampurissa, e.p.a.n toimistossa. Tämä ympäristö oli hänelle kaikista tutuin ja myös seminaarin kannalta olennainen. Hän oli seminaarin aikana Suomessa mukana seminaarin toteutuksessa. Haastattelua ei kuitenkaan olisi ehditty järjestämään seminaarin aikana, joten e.p.a.n toimisto oli hyvä ja järkevä valinta.

Shahzan Kolkmanin haastattelu pidettiin hänen kotonaan, joka oli hänen oma ehdotuksensa. Tuttu ympäristö oli varmasti eduksi ja todennäköisesti lievensi jännitystä haastattelusta. Valitsimme hänen kotinsa myös Hollannin kiireisen ja melko meluisan ympäristön takia. Nauhoituksen kannalta kotiympäristö oli paras vaihtoehto.

Puolistrukturoidun temahaastattelun tapaan valmistelin kysymyksiä leikin ja seminaarin ympärille. Kahden ensimmäisen haastattelun ensimmäiset kysymykset liittyivät haastateltaviin itseensä. Kysymykset liittyivät heidän työtaustansa ja yhteyteensä e.p.a.:n ja leikkiin yleensä. Tämän jälkeen kysyin tarkentavia kysymyksiä leikistä ja toiminnallisista menetelmistä sekä seminaarikokemuksesta.

Kolmas ja viimeinen haastattelu, Kimmichin toinen haastattelu, oli spontaani eikä sitä juurikaan suunniteltu etukäteen. Kävimme läpi seminaarin tapahtumia ja keskustelu

eteni hyvin opinnäytetyöni ympärillä liikkuviin asioihin. Nauhoitin luvalla haastattelun.

4.2. Palautelomakkeet

Olen saanut luvan käyttää palautelomakkeita (ks. Liite 3) lähteenä opinnäytetyössäni. Lomakkeisiin sai kirjoittaa omalla nimellä ja vastaajista vain yksi oli kirjoittanut vastauksensa nimettömänä. Opinnäytetyötäni varten kaikki vastaukset on muutettu nimettömäksi. Olen antanut jokaiselle vastaajalle numeron, josta voidaan tarvittaessa nähdä yksittäisen vastaajan mielipiteet.

Palautelomakkeessa oli kuusi kysymystä. Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajien piti eritellä seminaarin mukavin kokemus, tärkein kokemus ja koskettavin kokemus. Toinen kysymys käsitteli, mitä osallistujat oppivat seminaarin aikana. Kolmannessa kysyttiin, mitä osallistujat oppivat teemastamme – osallisuus ja monimuotoisuus.

Neljäs kysymys selvitti, mitä osallistujat ottavat mukaansa seminaarista ja käyttävät nuortensa kanssa. Mitä aloitteita he ovat valmiit tekemään omassa yhteisössään? Viides kysymys koski osallisuuden osa-alueita, joita vielä pitäisi ottaa huomioon. Kuudes kysymys selvitti, onko jotain mitä osallistujat muuttaisivat tai ehdottaisivat ensi seminaaria varten? Lisäksi lomakkeessa oli avoin kenttä, johon sai laittaa muita kommentteja.

Seminaarin 30:sta osallistujasta 23 vastasi palautelomakkeeseen. Tämä johtuu siitä, että seminaarin järjestäjät eivät itse vastanneet. Vastauksia on yhteensä 23:lta osallistujalta, joista 22:ta käytän opinnäytetyössäni. Palautelomakkeet on alun perin kirjoitettu englanniksi yhtä lukuun ottamatta ja olen kääntänyt ne opinnäytetyötäni varten suomeksi. Yksi, jota ei ole kirjoitettu englanniksi, ei ole osana aineistoa.

Palautelomakkeet kirjoitettiin seminaarin viimeisenä kokonaisena päivänä. Sain ne käyttööni sähköpostitse alle kuukauden päästä seminaarista, kun lomakkeet oli muutettu sähköiseen muotoon. Lomakkeita käsitellessä käsitin, että kysymyksiä mieluisimmasta menetelmästä tai tarkempia kysymyksiä opettavaisimmasta menetelmästä ei ollut. Nämä olisivat olleet eduksi opinnäytetyön kannalta. Minulla oli mahdollisuus vai-

kuttaa kysymysten sisältöön alkuvuodesta 2018, kun vierailin Hampurissa suunnittelemassa seminaaria ja haastattelemassa Kimmichiä. Siinä vaiheessa opinnäytetyöprosessia minulla ei ollut vielä tarkkaa käsitystä opinnäytetyön sisällöstä, joten tämänkaltaiset kysymykset tulivat mieleeni vasta myöhemmässä vaiheessa.

Osallistujia oli niin monesta eri maasta ja heitä olisi saattanut olla vaikea tavoittaa seminaarin jälkeen, joten palautelomakkeet olivat varmin tapa tavoittaa kaikki osallistujat ainakin kerran. Leikin vaikuttamisen kannalta hyvä idea olisi ollut hyvä tehdä jälkikysely, jossa selvittäisiin, ovatko asiat muuttuneet käytännössä.

4.3 Analysointimenetelmät ja tutkimuksen luotettavuus

Aineiston analysointi aloitettiin kirjoittamalla haastattelut auki. Ensin ne kirjoitettiin englanniksi, joka oli haastattelukieli. Tämän jälkeen ne on käännetty suomeksi. Olen käyttänyt opinnäytetyöni analysointimenetelminä melko laveaa teemoittelua ja tyypittelyä. Teemoittelua on kutsuttu luontevaksi tavaksi teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Teemoja muodostetaan etsimällä haastatteluja yhdistäviä tai erottavia tekijöitä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoittelun jälkeen on mahdollista tyypitellä aineisto. Silloin eri teemojen sisältä etsitään asioille yhteisiä ominaisuuksia. Näistä voidaan muodostaa yhteys. (KAMK University of Applied Sciences 2018.)

Mielestäni haastateltavien määrä on liian pieni, jotta tuloksia voitaisiin yleistää luotettavasti. Sain kuitenkin seminaaria koskien erittäin hyvää aineistoa ja uskon, että tieto on merkittävää Turun ensi- ja turvakoti ry:lle.

5 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

Tässä luvussa käyn läpi kehittämistyön menetelmien avulla saadut tulokset teemoitain. Avaan myös erikseen opittuja asioita ja johtopäätöksiä, jotka muodostuivat analyysin perusteella.

5.1 Haastattelujen tulokset

Haastatteluissa (Ks. Liitteet 1 ja 2) käsittelin haastateltavien omaa yhteyttä e.p.a.n toimintaan ja leikkiin. Kolkman on osallistunut aiemmin Portugalissa järjestettävään e.p.a.-seminaariin. Haastattelun perusteella kävi ilmi, että rauhoittava ympäristö on erittäin tärkeä tekijä ryhmähengen kasvattamisen kannalta ja näin ollen tärkeä ensimmäinen osa turvallisen osallistumisympäristön luomista. Vertaillen lyhyesti Portugalin ja Suomen seminaaria kävi ilmi, että rauhallinen ympäristö oli hyvä piirre. Seminaarin viisi ensimmäistä päivää vietettiin Kunstenniemen leirikeskuksessa, Naantalissa. Selvisi, että ensimmäisten viiden päivän eristäytyminen oli hyvä prosessi, ja se antoi mahdollisuuden tutustua toisiin paremmin ja näin kasvattaa luottamusta toisiin. *”Metsä ja luonto auttaa avautumaan toisille, koska ei ole paljoa ulkoisia häiriötekijöitä.”* Voidaan siis ajatella, että kutsuvan ympäristön luomiseksi rauhallinen ympäristö on tärkeä.

Myöhemmin haastattelussa mainittiin vieraan ympäristön olevan hyvä kasvumahdollisuus. Kun ei ole tutussa ympäristössä, ei ole mitään mihin tarttua ja sanotaan, että itsensä löytää, kun ei ole kotona. Vieras ympäristö konkretisoitui seminaarissa, sillä kaikki osallistujat tulivat jostain toisesta maasta Suomeen.

Leikki auttaa tekemään esteestä haasteen. Se antaa uutta näkökulmaa ja yksilön tarve saavuttaa jotakin vain läpipääsyn sijaan vahvistuu. Leikki vapauttaa ja huijaa mieltä, jolloin katse siirtyy hetkeksi pois päämäärästä ja keskittyy nauttimaan hetkestä. Ne asiat, mitkä pitää tehdä, muuttuvatkin hauskoiksi. (Kolkman 2018.)

”Minulle se on täydellinen tasapaino tekemisen ja ajattelun välillä. Siitä löytyy käytännöllinen näkökulma, kun mietitään asioita läpi ja keskustellaan toisten kanssa. Ja usein, koska suurin osa aktiviteeteista ovat

ryhmätyöhön perustuvia, täytyy löytyä myös ryhmädynamiikkaa. Joku ottaa johdon muiden avulla, jotkut avustavat. Siitä löytyy tätä ryhmän rakentamista. Myös tämä käytännöllinen osa oppimista on todella tärkeä, koska tieto pysyy mukana paljon paremmin, kun käytän käsiä ja päätä samaan aikaan. – Joten käytännöllinen oppiminen, leikkisä tapa oppia on aina se tapa, kun halutaan oikeasti sisällyttää tietoa. Leikkiminen on tapa huijata mieltä ja aktiviteetista tulee hauskaa sen sijaan että se olisi päämäärä.” (Kolkman 2018.)

Aikuisten leikissä on omat haasteensa. Aikuiset katsovat ”vakavien lasien läpi” ja tarvitsevat vakuuttelua, että leikki on arvokas menetelmä. Lapset leikkivät huomaamattaan, mutta aikuisten on ensin rikottava jokin raja. Leikki on hauskaa, mutta siitä huolimatta se pitää ottaa vakavasti. Haastetta aikuisten leikissä tuo pakottamisen tunne, sillä pakkoleikki ei ole leikkiä. Kimmich mainitsee haastattelussaan ”gamificationin”, pelillistämisen, josta on kyse silloin, kun leikki otetaan työkaluksi. (Kolkman 2018; Kimmich 2018.)

Aikuisten suurimpia haasteita leikkimisessä on poisoppiminen, delearning. Joskus aiemmin opitut asiat eivät toimi ja silloin poisoppiminen, epäoppiminen, on tarpeen. Usein aikuiset ajattelevat, että heidän pitää tehdä jotain. ”Voisi olla parempi, että he ensin poisoppisivat tekemisestä ja sitten miettisivät, mitä pitäisi olla sen tilalla.” (Kimmich 2018.)

Leikki ei ole aina niin yksinkertaista. Varsinkin aikuisten leikissä ja leikkimällä oppimisessa löytyy paljon haasteita. Yksi suuri haaste on tunnustus ja tunnistaminen. Leikki ja nonformaali oppiminen nähdään vähäisempänä verrattuna viralliseen oppimiseen. Mitä vanhemmasta henkilöstä on kyse, sitä todennäköisemmin he ovat oppineet oppimaan eri tavoin kuin 2000-luvun lapset ja nuoret.

”Aikuiset ovat oppineet, että ainoa oikea tapa oppia on istumalla kirjojen kanssa, joissa on sanoja ja teorioita. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä mahdollisuutta, että asiat voisivat muuttua. Koulutus muuttuu koko ajan ja sitä kautta myös avarretaan nuorempien sukupolvien ajattelua. e.p.a.n seminaarit ovat innovatiivisia konsepteja aikuisten oppimiseen. Se mitä teemme on leikkimistä nuorisotyön kanssa ja sitä varten. Ja tällä

hetkellä, kun teemme asioita, joiden koetaan olevan hyviä lapsille ja nuorille, otamme askeleen oikeaan suuntaan.” (Kimmich 2018.)

Aikuisilla suurimpia haasteita on siis oppia pois aiemmin opitusta oppimisesta. Leikkiä hyödyntävät ammattilaiset saavat haasteekseen myös termien määrittelyn. Kimmichin (2018) mukaan epäviralliselle oppimiselle ei ole löytynyt vielä sopivaa sanaa. Toiminnalliset menetelmät ovat vain yksi osa sitä. Voidaan puhua leikkisästä, jolloin meillä on jotain virallistamatonta.

Toisaalta voidaan olla helpottuneita, että epäviralliselle oppimiselle sopiva sana on edelleen haaste. Niin kauan kuin muistamme tekevämme jotain epänormaalia, epävirallista, epätavallista, laatikon ulkopuolelta, olemme hauraampia ja luovempia. (Kimmich 2018.)

Turun ensi- ja turvakoti ry:n kannalta tämä merkitsee sitä, että leikkiä kannattaa ehdottomasti ottaa yhä tiiviimmäksi osaksi toimintaa. Se on hyödyksi sekä asiakkaiden ja työntekijöiden välisissä kohtaamisissa että henkilökunnan kesken tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Siinä on haasteita, kuten haastattelussa kävi ilmi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei asioita voi muuttaa oikeaan suuntaan askel kerrallaan. Leikin hyödynnettävyyteen palataan vielä tuotososiossa.

Mikä fasilitaattorin, ohjaajan, kouluttajan rooli sitten on leikissä? Jos haluamme kutsua ihmisiä oppimaan leikkimällä, mitä meidän pitää ottaa huomioon? Haastattelujen pohjalta tärkeiksi osa-alueiksi nousivat esimerkiksi rauhallinen ympäristö ja fasilitaattorin läsnäolo ja avoimuus kysymyksille. Fasilitaattorin tulee pyrkiä toiminnallisuuteen. Fasilitaattori ei ole se, joka tekee. Fasilitaattorin tehtävä on luoda olosuhteet sille, että nuoret, lapset tai muu kohderyhmä voi tehdä. Tavalliseen kouluun verrattuna leikki tarjoaa erilaisen lähestymistavan. Fasilitaattori ei ole johtaja, vaan ennemminkin mahdollistaja ja toiminnan edistäjä. (Kimmich 2018.)

Jos vertailemme työpohjaista eli kouluissa tehtävää oppimista ja leikin kautta oppimista, huomaamme, että leikki tarjoaa kokonaisvaltaisemman lähestymistavan oppimiseen. Jos katsomme yksilöä kokonaisvaltaisesti, näemme kehon, mielen ja persoonallisuuden. Mieli ja aivot ovat tärkeä osa älyllistä osaa, mutta ne eivät ole ainoa osa. Leikki herättää kehon liikkumista, vuorovaikutuksen edistämistä ja ilon löytämistä.

Mistä sitten tietää, että leikki toimii? Miten leikin toimivuutta mitataan, vai voiko sitä edes mitata? Täydellisen vastauksen tarjoaa Christa-Berta Kimmich (2018):

”Miten mitataan oppimista? Miten mitataan elefantin unta? Onko elefantin uni painavampaa, koska elefanttikin on painavampi? Miten mitataan nuoren kasvua ensimmäisen työtodistuksen jälkeen, työpajan jälkeen, tai ensimmäisten julkisten sanojen jälkeen? Mitataanko sitä, miten olkapää kasvaa? Miten horisontin laajenemista mitataan? Ymmärrän sen mittaamisen toiveen ja sille täytyy aina tehdä jotain. Rahoittajat haluavat todistusta siitä, että rahat on käytetty hyvin. On siis toive kontrolloida. Ymmärrän myös, että on tärkeää, että tätä pitää oikeuttaa. Mutta jotain, mikä ei ole lineaarista, ei voi mitata lineaarisesti.”

5.2. Palautelomakkeiden tulokset

Palautelomakkeessa oli kuusi kysymystä ja yksi avoin kysymys, johon sai halutessaan lisätä muita kommentteja. Ensimmäinen kysymys käsitteli mukavinta kokemusta, tärkeintä kokemusta ja koskettavinta kokemusta. Vastaajia ensimmäiseen kysymykseen oli 23 ja vastaajista 10 mainitsi koskettavimmaksi kokemukseksi Rauhankoulun teatterityöpajan. Muut vastaukset olivat enemmän yksittäisiä, joten tarkennan useita ääniä saanutta vastausta yksityiskohtaisemmin. Teatterityöpajassa käsiteltiin Etelä-Sudanin tilannetta draaman keinoin, esimerkiksi näyttelemällä. Osallistujat näyttelivät kohtauksia sodan syttymisestä ja mitä sen jälkeen tapahtui. Näytelmän keskiössä oli 14-vuotias Nhial.

”Tärkeimmäksi ja koskettavimmaksi kokemukseksi valitsisin aktiviteetit, joissa meillä oli mahdollisuus elää (edes hetken ajan ja roolien kautta) Etelä-Sudanissa asuvan nuoren teini-ikäisen elämää. Se oli tärkeää siitä heränneiden oivallusten ja vahvojen tunteiden takia.” (Vastaaja 1, 2018.)

Toisessa kohdassa kysyttiin, mitä osallistujat oppivat viikon seminaarin aikana. Jokaisessa e.p.a.n seminaarissa on tavoitteita, joita erityisesti projektin rahoittajat tarkkailevat. Osallisuus Nyt! Participation Now! – seminaarin rahoittivat EYF eli European Youth Foundation ja Euroopan neuvosto (e.p.a. 2017). e.p.a. on täyttänyt rahoitusta

varten Learning Outcomes – lomakkeen, joka kuvaa oppimistavoitteita. Yksi tavoite oli saada osallistujat oppimaan, kuinka leikkiä voi käyttää hyödyllisenä ja riemukkaana välineenä työssä.

”Opin, että voimme puhua ”vakavista” aiheista ilman teoreettisia keskusteluja. Että leikkisten menetelmien kautta voidaan tehdä ihmeitä.” (Vastaaaja 14, 2018.)

”Tärkeä kokemus on, että nonformaalit menetelmät antavat minulle mahdollisuuden oppia muilta ja on paljon opittavaa. Näin opin seminaarin teemoista kokemalla ne.” (Vastaaaja 19, 2018.)

Vastauksista kävi ilmi, että opittujen asioiden kirjo ei rajoittunut vain osallisuuteen ja seminaarin teemoihin. Osallistujille jäi seminaarista myös uusia näkökulmia, taitoja itseilmaisuun, kasvaneen itsetunnon merkkejä, tietoa ja kokemuksia toisista kulttuureista, kyky laajentaa omaa horisonttia ja tunteiden hallintaa.

Kolmas kysymys – mitä opit teemastamme ”osallisuus ja monimuotoisuus”? Yksi seminaarin tavoite oli edistää ymmärrystä monimuotoisuudesta positiivisena ilmiönä ja yhdistää se kriittiseen ajatteluun koskien nuorten osallisuuden käytäntöjä ja tasa-arvoista saavutettavuutta nykymaailmassa (e.p.a. 2018b).

”Monimuotoisuus ja osallisuus auttavat meitä integroimaan yhteisöömme paljon maahanmuuttajia, vammaisia ja paikallisia ihmisiä” (Vastaaaja 13, 2018).

”(Opin), miten fasilitoida turvallinen ympäristö, jossa osallistujat voivat päättää oman osallisuutensa tason. Matalan kynnyksen turvallisuus ja henkilökohtaiset tarinat voivat liikuttaa ihmisiä, jotka ovat kohdanneet vaikeuksia.” (Vastaaaja 9, 2018.)

Neljäs kysymys käsitteli, mitä osallistujat vievät takaisin omiin organisaatioihinsa omien nuorten luokse ja mitä aloitteita he ovat valmiit tekemään omassa yhteisössään. Ensisijaisesti lomakkeen vastauksissa kävi ilmi, että seminaariin osallistuminen antoi osallistujille paljon uusia ideoita, nousseen motivaation omaa työtänsä ja projektejansa kohtaan ja voimistuneen tarpeen osallistaa nuoria.

”Ensin, aion valmistella työpajoihin tähtäävät suunnitelmani uudestaan. Muutan niitä hyvällä tavalla tarjotakseni ”oikeaa” osallistumista.

Teatterin menetelmät olivat toinen hyvä hyödyllinen asia. Valmistelen joitakin työpajoja ja aktiviteetteja lapsille näillä menetelmillä.” (Vastaaaja 10.)

Viimeinen valmiiksi määritelty kysymys selvitti, mitä vielä tulisi ottaa huomioon osallisuudessa nuorisotyössä. Yksittäisissä vastauksissa mainittiin ääriolosuhteissa asuvien osallisuus, huoltajien osuus nuorten osallisuudessa, universaali osallisuus, osallistumisesta kieltäytyminen ja toisten osallisuuden estäminen sekä nuorten osallisuus politiikassa.

Aineisto rajoittui palautelomakkeiden vastauksiin, joten mielestäni aineistoa ei voida luotettavasti yleistää isommalle joukolle. Vastaavalle kohderyhmälle voisi tehdä lisäksi kyselyn, jossa tuloksia voidaan mitata tarkemmin esimerkiksi numeroimalla tavoitteiden onnistuminen yksilön näkökulmasta asteikolla 1-5. Tämä tarjoaa erilaisen lähestymistavan tuloksiin ja antaa analyysille virallisemmän ja kokonaisvaltaisemman tuloksen.

5.3. Opitut asiat ja johtopäätökset

On huomionarvoista, että seminaariin osallistui 30 henkilöä 22:sta maasta. Osallistujat ovat kaikki nuorisotyön kentällä työskenteleviä vapaaehtoisia ja työntekijöitä. Heidän ennakoasenteensa leikkiä kohtaan on todennäköisesti myönteisempi kuin henkilöiden, jotka eivät koe leikkiä merkittävänä oppimisen välineenä. Tämän lisäksi on olennaista ottaa huomioon suomalainen kulttuuri ja sen stereotyyppiseksi ominaispiirteeksi muodostunut varautuneisuus.

Aineiston pohjalta voidaan sanoa, että leikki toimii. Se toimii yhdistämällä ajattelun ja tekemisen, tekemällä oppimisesta hauskaa. Se ei ainoastaan auta oppimaan toivottua asiaa, mutta mahdollistaa niin paljon kokonaisvaltaisemman käsityksen.

”Ihmiset ovat avanneet horisonttiansa ja katsoneet sen yli, mitä he ovat siihen asti tienneet ja katsoneet eri asioita. Tämä horisontin avaaminen on niin kaunis asia. Jos ihmiset, joiden kanssa työskentelee, ymmärtäisivät ja voisivat katsoa ei vain leveälle ja ylös mutta myös alas ja ymmärtää, millaista on olla jonkun toisen kengissä.” (Kimmich 2018.)

Turun ensi- ja turvakoti ry tekee perhekeskeistä lastensuojelutyötä. Toisten kenkiin astuminen on tämänkaltaisessa ja ihan minkälaisessa tahansa ihmisten kanssa tehtävässä työssä erityisen tärkeää. Ihmisten kohtaaminen ihmisenä on yhteisöpedagogikoulutuksen peruspilareita.

6 TUOTOS JA JALKAUTTAMISSUUNNITELMA

Turun ensi- ja turvakoti ry on opinnäytetyöni tilaajana. Opinnäytetyön tarvetta ei oikein osattu sanoittaa opinnäytetyöprosessin alussa. Turun ensi- ja turvakoti ry haluaa jatkuvasti kehittää toimintaansa ja kansainvälisen koulutusseminaarin isännöinti kuvasti tarvetta leikin sisällyttämisestä osaksi toimintaa. Tuotoksen parhaaksi muodoksi koettiin toimintatapaehdotus.

Turun ensi- ja turvakoti ry:n toiminta on asiakaslähtöistä ja siksi leikin sisällyttäminen voi olla aluksi haastavaa. Asiakaskunta on usein kriisivaiheessa. He ovat siinä vaiheessa elämäänsä, että he tarvitsevat apua ja ohjaajien ja muiden työntekijöiden rooli on siinä vaiheessa olla vankkoja, turvallisia ja tasapainoisia.

Leikki ei kuitenkaan kuulu pelkästään iloiseen ja tasapainoiseen ympäristöön. Leikkiminen on merkki elämästä. Lasten on huomattu leikkivän sodan raunioissa ja pakolaisleireillä. Leikki on inhimillinen selviytymiskeino ja sen on sanottu torjuvan pelkoa ja parantavan haavoja. (Kimmich 2018; Nurmi 2018.)

Helsingin psykodraamainstituutti koordinoi 2017 aloitettua EBTS-hanketta (Evidence Based Trauma Stabilization), jonka tarkoituksena on kehittää menetelmä trauman vakauttamiseen leikkiä apuna käyttäen. Leikin avulla voidaan esimerkiksi vakauttaa ja vahvistaa kiintymyssuhteita ja tämä prosessi toteutetaan perheiden parissa. Vanhempi voi esimerkiksi leikkiä lapsensa kanssa karhuvanheppaa ja -pentua, rakentaa turvallisen pesän, opettaa karhunpentua kalastamaan, laulaa karhunpennulle iltalaulun ja käydä yhdessä nukkumaan turvalliseen pesään. (Reiman 2018; Somersaari 2018.)

Tämänkaltainen leikki voisi hyvin toimia Turun ensi- ja turvakodin arjessa asiakkaiden kanssa (esimerkiksi vanhempi ja lapsi). Leikkiä voi hyödyntää myös arjen kohtaamisissa, kun hankalia asioita täytyy käsitellä asiakkaiden kanssa. Usein asioista on helppompaa puhua, kun on samalla jotakin tekemistä. Jonkin rakentelu tai näpertely voi olla hyvä kanava purkaa hermostuneisuutta, eikä se estä juttelua. Oman keskittymisen voi kohdistaa tekemiseen ja puhuminen voi tulla siinä sivussa. Joskus tärkeimmät asiat tulee sanottua tekemisen ohella.

Leikkiä voi käyttää havainnollistamaan joitakin tilanteita, joissa kielen kanssa on haasteita tai jotka ovat muuten vain asiakkaille uusia tai haastavia. Näytelmän keinoin voidaan käydä läpi esimerkiksi asiakkaille uusia tilanteita tai kulttuurieroja.

Esimerkiksi:

Nuori asiakas: ”Mulla olis haastattelu kesätyöpaikkaan/tettiin. Mut en mä oo ennen käyny niin mitä mun pitäis sanoo ja mitä siel pitää tehdä?”

Ohjaaja: ”No leikitään, et mä oon se haastatteleva henkilö, niin tuu sä haastatteluun ja käydään läpi se juttu.”

Asiakaskohtaamisissa voidaan hyödyntää nukke- tai varjoteatteria, jotka nekin ovat osaltaan leikin keinoja. Rekvisiittaa voidaan hyödyntää selitettäessä tiettyjä asioita (esimerkiksi tunnetaitoja tai kiusaamista). Nukkeja tai erillistä rekvisiittaa voidaan käyttää hankalan ja kipeän aiheen ulkoistamiseen. Joistain asioista kertominen ja puhuminen voi olla helpompaa, jos ei tarvitse kertoa, mitä ”*minulle tapahtui*” vaan voi esimerkiksi näyttää, mitä ”*tälle hahmolle tapahtui*” tai voisi tapahtua. Haastavissa tilanteissa leikin sanattomuus on etu.

Leikkiä voidaan hyödyntää talon sisäisessä toiminnassa henkilökunnan kesken. Hallinto- ja talopalavereissa voidaan käsitellä haastaviakin asioita leikin keinoin. Opin- näytetyössä mainitussa koulutusseminaarissa käsiteltiin yhtenä päivänä nuorten osallisuuden edessä olevia esteitä (ks. Kuva 1). Nuoret kuvattiin osallistujien rakentamalla Lego-hahmoilla, osallisuus kukkakimpulla ja esteet halkopinolla näiden kahden välissä. Halkoihin kirjoitettiin konkreettisia ongelmia, kuten taloudelliset ongelmat, motivaation, tuen ja informaation puute.

Kuva 1. Legoista rakennetut hahmot haloista rakennettujen esteiden edessä. Kuva Csaba Tóth.

Ongelmat ja haasteet voidaan siis havainnollistaa konkreettisesti esimerkiksi palikoilla ja ongelmanratkaisun jälkeen palikat hajotetaan. Se on vapauttavaa ja auttaa muodostamaan tärkeän kuvan siitä, että vaikeat asiat ovat haaste eivätkä este. Niiden ylitse voi päästä.

Oman roolin havaitseminen ryhmässä voidaan toteuttaa luovasti. Tähän voidaan käyttää ympäriltä löydettyjä materiaaleja tai valmiiksi määriteltyjä esineitä, kuten Legoja. Nostan esille toisen seminaarissa käytetyn työpajan, josta voi ottaa mallia.

Seminaarissa käsiteltiin yhtenä työpajana Täydellisen Fasilitaattorin ominaisuuksia. Työpajassa osallistujat konkreettisesti rakensivat pohtimiensa ominaisuuksien perusteella Täydellisen Fasilitaattorin. Osa ryhmästä sai käyttöönsä Legoja ja osa käytti metsästä löytämiään asioita. Tärkeät ominaisuudet havainnollistettiin Kunstenniemen metsästä ja ympäristöstä löydettyjen luonnonmateriaalien kanssa.

Täydellisellä Fasilitaattorilla tuli yhden ryhmän mukaan olla selkärankaa, joka on havainnollistettu hyvin konkreettisesti, rannasta löydetyllä kalanruodolla. Vankka kanto kuvasi jalkojen maassa pysymisen tärkeyttä. Pitkät puunoksat kuvasivat suurta syliä.

Tällä menetelmällä voidaan käsitellä sekä yksilön että ryhmän näkökulmaa. Jokainen voi rakentaa pienissä ryhmissä oman teoksen ja keskustella sen merkityksestä oman ryhmänsä kanssa. Ryhmässä jokainen voi myös vaihtoehtoisesti rakentaa oman hahmon, jonka jälkeen se esitellään muille. Joku rakentaa esimerkiksi Legoista vahvarhteisen ukon ja kertoo sen kuvaavan oman työn raskautta. Joku rakentaa omalleen viisi

kättä, koska kokee työn vaativan joskus niin montaa. Joku rakentaa ison pään, sillä sinne on tankattu hyvillä koulutuksilla niin paljon tietoa. Joku rakentaa ihan pienen ukon, sillä kokee olevansa vielä melko uusi työlle. Tähän voidaan käyttää Legojen sijaan erinäisiä esineitä, joista pitää valita se, joka kuvastaa esimerkiksi omaa roolia työyhteisössä.

Kun toimintaa kehitetään, voidaan jotain uutta menetelmää tai työskentelytapaa testata ensin työyhteisön sisällä leikkimällä asiakasta. Näin uutta menetelmää tai työskentelytapaa voidaan kokeilla turvallisessa ympäristössä käytännössä ja sen vahvuudet ja haasteet voidaan huomata hyvissä ajoin. Voidaan esimerkiksi käsitellä asiakkaan saapumista Turun ensi- ja turvakodin tiloihin ja asiakkaan näkökulmasta havainnoida, miten prosessi etenee. Mitkä asiat ympäristössä edistävät turvallisuuden tuntua (esimerkiksi hyvä vastaanotto, lämminsävyinen aula, selkeä kuvaus tulevista asioista) ja mitkä asiat saattavat aiheuttaa joissakin asiakkaissa negatiivisia tunteita (ovatko uudet tilat selkeät asiakkaan näkökulmasta, onko ympäristö kodinomainen). Asettumalla asiakkaan asemaan voidaan huomata asioita, jotka jäävät työntekijän näkökulmasta huomaamatta.

Työyhteisöön voi myös sisällyttää leikkipäiviä ja ohjeistaa työntekijöitä pelaamaan asiakkaiden kanssa enemmän. Kuten aiemmin on mainittu, puuhastellessa jotain keskustelu voi olla helpompaa. Pelatessa pelejä tai rakennellessa yhdessä asioita voidaan käsitellä matalan kynnyksen kautta. Joissain toimipisteissä henkilökunnalla ei ole varsinaista taukotilaa, mutta jos sellainen löytyy, voi sinne tuoda kasan rakennuspalikoita tai Legoja, joilla voi tauon aikana leikkiä.

Yksi tärkeimmistä asioista on huomata, että leikin ei tarvitse olla isoja harppauksia. Se voi olla yhtä hyvin pieniä, mutta merkittäviä asioita. Pienet askeleet myös auttavat asenteiden muuttamisessa ja kynnyksen leikkimiselle laskee asteittain. Leikki voidaan räätälöidä kunkin yhteisön omaan tarpeeseen sekä voimavarojen, resurssien että välineiden mukaan. Näin se toimii myös parhaiten, sillä valmiit ohjeet eivät ole yhtä onnistunut idea kuin yhdessä juuri omaan tarpeeseen suunniteltu toimintamalli.

Leikkiä saa sisällytettyä yllättäviinkin aiheisiin. Kuten aineistossa tuli ilmi, toiminnan yhdistäminen tiimityöhön ja visuaaliseen ja havainnollistavaan lopputulokseen on hyödyllistä. Jos esitellään uutta toimintamallia tai tuotetta, voi sitä ihan hyvin heti ko-

keilla. Asian esittely PowerPointin kanssa on melko tavallista, mutta mitäpä jos pääsikin kokeilemaan itse uudenlaista kaveripenkkiä, jota koulun pihalle ollaan tuomassa? Mitä jos Boomwhackers-putkisoittimien teoriassa toimivuuden sijaan saisikin kokeilla ihan itse, mistä lähtee millainenkin ääni ilman sen tarkempia ohjeita?

Fasilitaattorin näkökulmasta tämä vaatii kärsivällisyyttä ja aikaa. Toimiakseen hyvä ympäristö on rauhallinen ja tarpeeksi erillään normaalista viitekehyksestä. Näin voidaan estää tarttumisen liian tuttuun toimintatapaan. Osallistumista on montaa eri tasoa, eikä mikään taso ole muihin nähden vähäisempi. Aktiivista osallistumista on helpompi ohjata, mutta ohjausta tarvitsevat usein enemmän nimenomaan ne, jotka eivät sitä vielä mielellään osallistu.

Leikki tuo ihmiselle iloa ja siirtää huomion pois vakavuudesta. Sen avulla voidaan siitä huolimatta käsitellä vaikeitakin asioita ja leikki auttaa käsittelemään niitä ilon ja luovuuden avulla. Usein yksittäiset palaverit ovat hektisiä ja asioiden käsittelylle on liian vähän aikaa. Esimerkiksi kehittämispäivinä aikaa on enemmän ja silloin olisi hyvä käsitellä asioita ilon kautta. Näin oman työn merkitys ja sisäinen motivaatio kasvavat. Leikki tarjoaa tähän hyvän keinon.

7 LOPUKSI

Nyt siis tiedämme sen – leikki toimii. Se toimii avaamalla horisonttiamme ja se antaa meille mahdollisuuden sekä henkilökohtaiseen että ammatilliseen kasvuun. Opimme toivotun asian lisäksi paljon muuta ja kaikki tämä tapahtuu hausalla tavalla. Leikkien oppiminen ei tunnu työltä tai tylsältä ja se yhdistää tekemisen ja ajattelun.

Leikki auttaa meitä luomaan yhteyksiä toisten ihmisten kanssa. Leikkiessä korostuu yhteisönä tekemisen ja yhteenkuuluvuuden tunne. Se toimii välineenä sosiaalista syrjäytymistä vastaan.

Einstein sanoi, ettemme voi ratkaista ongelmia ajattelemalla samalla tavalla kuin silloin, kun loimme ne. Leikki antaa mahdollisuuden kehittää luovuutta ja auttaa meitä näkemään asiat eri näkökulmasta.

Haasteena leikissä ovat siihen kohdistuneet asenteet. Pakolla leikkiminen ei ole enää leikkiä ja 2010-luvun kehityksestä huolimatta vastassa on edelleen suppeita ajatuksia siitä, mitä oikeanlainen oppiminen on. Lapsilla leikki tulee luonnostaan, mutta aikuisten halua leikkiä pitää herätellä.

Aikuisten maailmassa kynnys leikkimiselle on suurempi. Luottamus toisiin ja itseensä auttaa heittäytymään ja näin ollen vapautumaan ja avaamaan oma ajattelunsa oppimiselle. Jos oppimistilanne tuntuu ahdistavalta, se ei johda toivottuun tapahtumaan eli oppimiseen. Lasten leikkiessä säännöt tuntuvat selkeämmiltä, mutta aikuisten kohdalla on hyvä olla hieman herkempi. Osa aikuisista ei ole pitkään aikaan leikkinyt tai toiminut leikkisästi pitkään aikaan ja ajatus voi tuntua hölmöltä ja jopa ahdistavalta. Yhteisymmärryksen takaamiseksi on tärkeää käydä läpi, mitä tapahtuu toiminnallisen tuokion aikana. Yhteiset säännöt antavat toiminnalle hyvät raamit, joiden sisällä on turvallista osallistua.

Ja osallistuahan voi monella eri tavalla. Kaikki tavat ovat ihan yhtä oikeita ja yhdenvertaisia. Jos joku kokee riittäväksi sen, että osallistuu vain katselemalla, sen tulisi olla mahdollista ja hyväksyttävää. Aikuisten kanssa voi ottaa huomioon sen, että leikkiin on hyvä opetella hiljalleen ja se voi vaatia lämmittelyä. Kun jotain uutta asiaa kokeilee asteittain ja askeleittain, sen tuoma jännitys hälvenee hiljalleen.

Leikki on valtaisan suuri käsite ja opinnäytetyöni on pintaraapaisu leikin ihmeelliseen maailmaan. Aikuisten leikki on Suomessa melko vähän käsitelty alue, joten siitä voisi löytyä vielä paljon tutkittavaa. Opinnäytetyöni käsitteli kansainvälistä kohderyhmää ja toivoisin, että joku tarttuisi haasteeseen tutkia leikkiä suomalaisissa työympäristöissä.

LÄHTEET

- Brown, Stuart & Vaughan, Christopher 2010. Play – How It Shapes the Brain, Opens the Imagination and Invigorates the Soul. New York: Avery – a member of Penguin Group (USA) Inc.
- Chillag, Amy 2017. Why adults should play, too. CNN Special Projects. Viitattu 28.10.2018.
<https://edition.cnn.com/2017/11/02/health/why-adults-should-play-too/index.html>.
- e.p.a. 2017. Osallisuus nyt! Participation now! Viitattu 22.8.2018.
http://www.go-epa.org/en/participation_now
- e.p.a. 2018. Who are we? Viitattu 19.9.2018.
<http://www.go-epa.org/en/who-are-we>
- Franck, Marketta 1999. Ja leikki käy.... Nukke- ja pukumuseon julkaisu 1999 n:o 32.
- Globaalinuoret ry 2018. Tietoa meistä. Viitattu 24.10.2018
<http://globaalinuoret.fi/>
- Huizinga, Johan 1938. Leikkivä Ihminen (2. painos). Porvoo: WSOY.
- Huomisen tekijät 2017. Toisenlainen koulu. Artikkel. Viitattu 23.10.2018.
<https://huomisentekijat.kuntarahoitus.fi/palvelut/toisenlainen-koulu/>
- Hätönen, Heljä; Ammattikasvatusthallitus 1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Järvilehto, Lauri 2012. Leikki on lapsen työtä – mutta niin se on aikuisenkin. Viitattu 22.8.2018.
<https://ajattelunammattilainen.fi/2012/12/10/leikki-on-lapsen-tyota-mutta-niin-se-on-aikuisenkin/>
- Järvilehto, Lauri 2014. Hauskan oppimisen vallankumous. Juva: PS-kustannus.
- KAMK University of Applied Sciences 2018. Tyypittely. Verkkojulkaisu. Viitattu 19.11.2018.
<https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tu- kimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Tyypittely>
- Kasurinen, Riina 2017. Ylen kysely: Lastensuojelu on suurissa ongelmissa ympäri Suomen - pahimmillaan yksi ihminen hoitaa 140 lapsen asioita. Artikkel. Viitattu 31.10.2018.
<https://yle.fi/uutiset/3-9944714>
- Martin, Rod A. 2018. Do Children Laugh Much More Often than Adults Do? Julkaisu. Viitattu 28.10.2018
<https://www.aath.org/do-children-laugh-much-more-often-than-adults-do>
- Nurmi, Suvielise. Yhtenäisyyttä ja rauhaa leikin avulla. Artikkel. Viitattu 7.11.2018
<https://www.xn--leikkipiv-12ac.fi/yhteisyytta-ja-rauhaa-leikin-avulla/>
- Oppi ja Ilo 2018. Ilo parantaa oppimisen laatua. Viitattu 14.10.2018.
<https://www.oppijailo.fi/ilo-parantaa-oppimisen-laatua/>
- Paane-Tiainen, Tuulia 2000. Oppijaksi aikuisena. Helsinki: Oy Edita Ab.

- Poole, John 2015. Brains At Play: What Do We Know? Artikkel. Viitattu 29.10.2018.
<https://www.npr.org/sections/ed/2015/10/01/444704268/brains-at-play-what-do-we-know>
- Reiman, Sari 2018. Suullinen tiedonanto. 4.11.2018
- Riikonen, Eero & Osuuskunta Toivo 2013. Työ ja elinvoima – Eli miksi harrastukset, leikki ja taide ovat siirtymässä työn ja työhyvinvointiajattelun ytimeen? Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Robinson, Raz 2018. Substituting Meditation for Detention Apparently Works Wonders For Kids. Viitattu 23.10.2018.
<https://www.fatherly.com/news/substituting-meditation-detention-apparently-works-wonders/>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 19.11.2018.
https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Somersaari, Sabrina 2018. Trauman vakauttaminen lastenleikkiä? Artikkel. Viitattu 7.11.2018.
http://www.cimo.fi/ohjelmat/erasmusplus/aikuiskoulutukselle/kokemuksia/trauman_vakauttaminen_lastenleikkia
- Turun ensi- ja turvakoti ry 2018a. Turun ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 23.10.2018.
<http://tuentu.fi/turun-ensi-ja-turvakoti-ry/>
- Turun ensi- ja turvakoti ry 2018b. Kriisi- ja väkivaltatyö. Viitattu 19.9.2018.
<http://tuentu.fi/kriisi-ja-vakivaltatyo/>
- Turun ensi- ja turvakoti ry 2018c. Vaativa vauvatyö. Viitattu 19.9.2018.
<http://tuentu.fi/vaativa-vauvatyö/>

MUUT LÄHTEET

Haastattelut

Kaikki haastattelut on tehnyt Tuuli Turunen.

- Kimmich, Christa-Berta 2018. Yksi e.p.a.n perustajajäsenistä, 25.4.2018 ja 15.8.2018. Hampuri, Saksa.
- Kolkman, Shahzan 2018. Osallistuja vuoden 2018 e.p.a.-seminaarissa, 16.8.2018. Amsterdam, Alankomaat.

Palautelomakkeiden vastaukset

Vastaajat 1-22, 2018. Palautelomakkeet seminaarista saatu sähköpostitse 20.6.2018
tuuli.turunen1@gmail.com. Viitattu 24.10.2018.

LIITTEET

Liite 1. Christa-Berta Kimmichin haastattelun runko

QUESTIONS FOR CHRISTA-BERTA

1. How did e.p.a. begin?
2. What got you interested in activity-based (non-formal learning, play) methods?
3. What do you think are the best qualities in activity-based methods?
4. What do you think are the most challenging qualities in activity-based methods?
5. What impact do you think activity-based methods have in learning? How do you know it?
6. How do you measure the impact activity-based methods have in learning?
7. What does an individual gain from the seminar?
8. Why is the seminar important?
9. Are activity-based methods better than more theoretical, lecture-based methods? Why?
10. Do you know some authors, researchers, etc. I should get familiar with considering this matter?

Liite 2

Shahzan Kolkmanin haastattelun runko

1. How old are you?
2. Have you participated in an e.p.a. seminar before? When and where?
3. How did the seminar in Turku differ from the ones you have participated in before?
4. What would you say are the best qualities in the e.p.a. seminars?
5. What thoughts do you have about non-formal learning?
6. What kind of challenges do you feel adults have when it comes to non-formal learning and participative education methods?
7. What kind of an effect do you think activity-based methods have on the participants?
8. From an individual's perspective, what did you gain from the seminar?
9. From a professional perspective, what did you gain from the seminar?
10. How do you think you can create an environment, where people want to participate?

Liite 3

Palautelomake seminaarista.

Evaluation

Evaluation of the e.p.a. Training Seminar Turku 2018

What was the *nicest* experience for you during this training seminar,
the *most important* and the *most moving* one?

What did you **learn** during the seminar?

What did you discover from our theme “**participation and diversity**”?

What will you take back with you and **use with your young people**? Which initiatives are you prepared to take in your community?

Aspects of participation in youth work **we still need to think** about?

Is there anything you would **change or propose** for the next seminar?

Other comments / I also want to say...

Name:

City: